

Mobilność społeczna: do góry czy do przodu?

- [Wprowadzenie](#)
- [Badanie 1](#)
- [Audiobook](#)
- [Film](#)
- [Badanie 2](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Mobilność społeczna: do góry czy do przodu?

Źródło: domena publiczna.

Materiał jest częścią serii „**Statystycznie rzecz biorąc**”.

Zastanów się, czy twoja sytuacja życiowa jest taka sama, jak sytuacja twoich rodziców czy dziadków. Z czego wynikają ewentualne różnice? Co i jak wpływa na to, że nie musimy powielać życiowych wzorców, jakie realizowali nasi rodzice?

Idea postępu społecznego zakłada, że przedstawiciele pokoleń następujących nie tylko żyją w lepszych warunkach niż ich rodzice, ale i – w szczególności – dzieci osiągają wyższą pozycję społeczną (między innymi zawodową lub materialną) niż ich rodzice. Gdyby przyjąć to twierdzenie za regułę, to należałoby oczywiście opatrzyć ją zastrzeżeniem: nie w każdym czasie historycznym i nie w każdym społeczeństwie. Ponadto, poszczególne społeczeństwa różni dynamika tego procesu.

Twoje cele

- Rozróżnisz zjawiska poziomej i pionowej ruchliwości społecznej.

- Scharakteryzujesz zjawisko nierówności społecznej.
- Wyjaśnisz, jak zjawisko nierówności społecznych powiązane jest z czynnikami awansu społecznego.
- Przeanalizujesz konkretne przejawy indywidualnej ruchliwości społecznej i połączysz je z typami ruchliwości stratyfikacyjnej.

Dla zainteresowanych

Ruchliwość społeczna

**Stratyfikacja społeczna
w ujęciu potocznym
i socjologicznym**

**Grupy społeczne –
ewolucja w XX w.**

**Charakterystyka grupy
społecznej -
podsumowanie**

Cechy grupy społecznej

**Jednostka i grupy
społeczne cz. 1**

**Jednostka i grupy
społeczne cz. 2**

Badanie 1

Badanie 1

Odpowiedz na pytania, wybierając jedną z zaproponowanych odpowiedzi.

Ćwiczenie 1

Jak myślisz, jakie jest prawdopodobieństwo, że hipotetyczna rodzina, którą założysz, osiągnie dwukrotnie wyższą pozycję niż twoja obecna rodzina?

☐

0%

☐

10%

☐

20%

☐

30%

☐

40%

☐

50%

☐

60%

☐

70%

☐

80%

☐

90%

☐

100%

Ćwiczenie 2

Jakie jest prawdopodobieństwo, że ktoś w twoim wieku, kto obecnie żyje w Stanach Zjednoczonych w rodzinie zajmującej pozycję społeczną podobną do pozycji twojej rodziny, stworzy w przyszłości rodzinę, która osiągnie dwukrotnie wyższą pozycję niż rodzina, w której obecnie ten ktoś żyje?

☐ 0%

☐ 10%

☐ 20%

☐ 30%

☐ 40%

☐ 50%

☐ 60%

☐ 70%

☐ 80%

☐ 90%

☐ 100%

Wskazówka

Wynikiem są dwie wartości średniej arytmetycznej z obu pytań oraz różnica między nimi.

Porównaj swoje odpowiedzi z propozycjami innych uczniów. Czy między waszymi odpowiedziami były duże rozbieżności?

Ćwiczenie 3

Rozważ następujące problemy i odpowiedz na pytania.

Jakie czynniki decydują o warunkach życia współczesnych rodzin?

Czy na wszystkie warunki człowiek może oddziaływać własną aktywnością, czy też są takie warunki, na które jednostki nie mają wpływu?

Czy twierdzenie „bogaci stają się coraz bogatsi” koniecznie implikuje stwierdzenie „biedni stają się coraz biedniejsi”? Czy społeczeństwo, w którym jedni „drapią się ku górze”, a inni „lecą w dół”, to społeczeństwo mobilne?

Czy twoim zdaniem wszyscy powinni żyć na podobnym poziomie, czy też dopuszczalne są pewne różnice (i jak je określić)?

Co jest potrzebne, aby ludziom z pokolenia na pokolenie żyło się coraz lepiej?

Czy ktoś, kto osiąga awans społeczny, „pnie się w górę”, czy też raczej „prze do przodu”?

Przedyskutuj swoje odpowiedzi z koleżankami i kolegami z klasy. Przeanalizuj, czy bardzo się różnicie w swoich odpowiedziach. Ustalcie wspólnie, z czego to wynika.

Audiobook

Polecenie 1

Zapoznaj się z audiobookiem i porównaj go z koncepcją *American Dream* (od pucybuta do milionera). Rozważ przyczyny, które pozwalają podtrzymywać ten mit mimo wiedzy, jaką mamy na temat [nierówności społecznych](#) w Stanach Zjednoczonych.

Audiobook można wysłuchać pod adresem: <https://zpe.gov.pl/b/PdtFmoPwk>

Od pucybuta do... milionera

American Dream jest mitem, który ukształtował Stany Zjednoczone. Przez wieki umacniał protestancki etos pracy, a dla kolejnych pokoleń był źródłem nadziei na lepszą przyszłość. U jego podstaw leży przekonanie, że każdy może osiągnąć w życiu sukces, bo ten nie zależy od statusu społecznego, ale pracowitości i uporu jednostek.

Bez wątplenia znajdziemy wiele historii ilustrujących spektakularny społeczny awans, ale i równie wiele prac naukowych opisujących istniejący w USA problem nierówności społecznych i licznych ograniczeń społecznej mobilności.

Istnienie politycznych dynastii nie jest w Ameryce tabu, przynajmniej od czasu gdy prezydent John Fitzgerald Kennedy nominował swojego brata na stanowisko prokuratora generalnego. Ojciec prezydenta George'a Walkera Busha również piastował to stanowisko, a dziadek był senatorem. Ojciec obecnej liderki demokratów Nancy Pelosi również był senatorem. Prezydent Donald Trump mianował swoją córkę Iwanę i zięcia Jareda Kushnera na stanowiska starszych doradców w Białym Domu i choć piastowali te stanowiska jako wolontariusze, bez prawa do wynagrodzenia, to fakt ten wywołał falę oburzenia.

Ale to tylko szczyty władzy, mógłby ktoś powiedzieć, są skażone nepotyzmem. Nie ma to znaczenia dla zwykłego obywatela, który nie chce przecież piąć się aż tak wysoko. Czy istotnie wszyscy pozostali mają równe szanse?

Badania wskazują, że najbardziej uprzywilejowaną grupą są biali mężczyźni. 35,3% z nich zajmuje stanowiska kierownicze. Dla porównania, w tej grupie czarni

mężczyźni stanowią 23,3%, białe kobiety – 23,4%, a czarne kobiety – 17,2%.

Natomiast amerykańska klasa pracująca to w 64% people of color, czyli osoby o innym kolorze skóry niż biały. „Tradycyjny obraz amerykańskiego pracownika jako białego mężczyzny zatrudnionego na roboczym stanowisku w przemyśle jest dzisiaj bardzo odległy od rzeczywistego obrazu tej klasy” .

Z raportu OECD opublikowanego w roku 2018 wynika, że mała mobilność społeczna to problem większości krajów wysoko rozwiniętych. Czytamy w nim, że „trzeba pięciu pokoleń, by dzieci urodzone w ubogiej rodzinie osiągnęły średni poziom dochodu”.

Badania wykazują, że jedna trzecia dzieci, których rodzice są robotnikami, również zostanie robotnikami. Tylko jedna czwarta zajmie stanowiska kierownicze, a na drodze swojego społecznego awansu będzie napotykać wiele przeszkód, w tym ekonomicznych – ubodzy rodzice nie mają środków, by na przykład inwestować w edukację czy rozwój zainteresowań potomka. Proces ten zdeterminuje też wiele innych zmiennych, takich jak sąsiedztwo (lepiej i gorzej dzielnice), publiczna infrastruktura (place zabaw, parki, obiekty sportowe), dostęp do edukacji, rasizm lub przeciwnie – mechanizmy o charakterze pro równościowym.

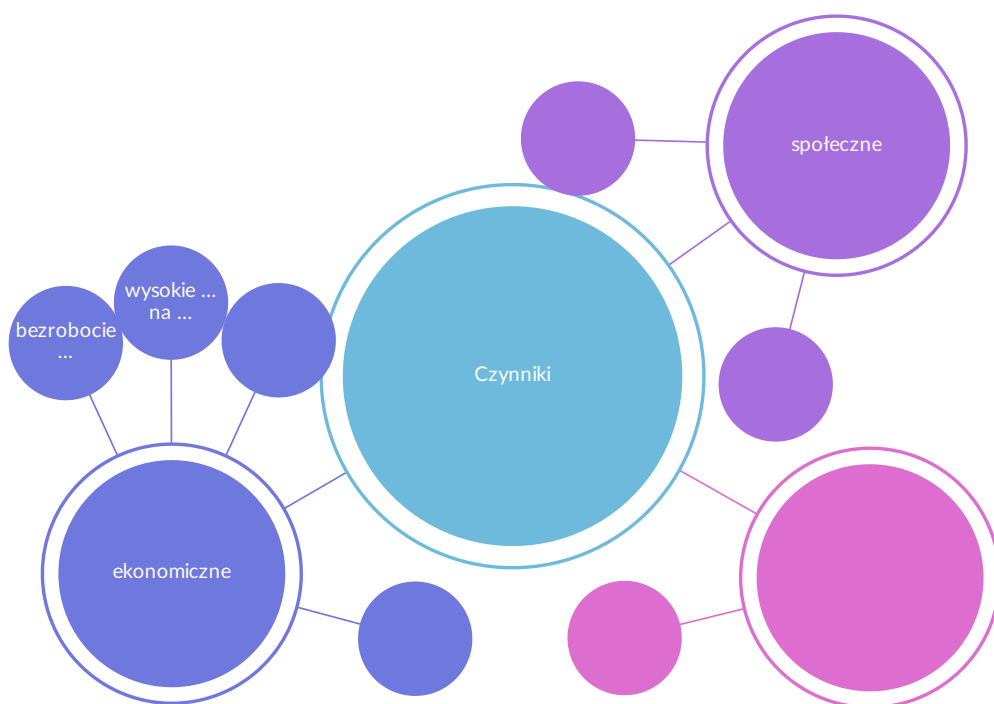
A zatem, czy wiara w American Dream ma jeszcze sens?

Badania wykonane przez American Enterprise Institute wskazują, że... tak! O ile bowiem naukowcy skupiają się na takich wskaźnikach jak edukacja i poziom płac, przeciętny Amerykanin zaczyna definiować sukces inaczej. Tylko 45% społeczeństwa dąży do poziomu życia lepszego niż ich rodzice, a 49% jest nastawione głównie na karierę. Natomiast dla 83% respondentów American Dream to udane życie rodzinne. 85% wskazuje jako czynnik sukcesu wolność w zakresie dokonywania życiowych wyborów („chcę sam zdecydować, jak żyć”). 41% badanych zadeklarowało, że już osiągnęło swój amerykański sen, a tylko 18% twierdzi, że jest on ciągle nieosiągalny.

Źródła cytatów i oprac.: E.O. Wright, D. Hachen, C. Costello, J. Sprague, *The American Class Structure*, „American Sociological Review”, 1982, t. 47; Michael Förster i et al., *A Broken Social Elevator? How to Promote Social Mobility: Overview and Main Findings*, Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD), 15.06.2018, oecd.org. [dostęp 20.05.2020]; Samuel Abrams, *The American Dream Is Alive and Well*, „New York Times”, 05.02.2019, nytimes.com [dostęp 20.05.2020].

Ćwiczenie 1

Stwórz mapę myśli, która pozwoli zebrać wszystkie potencjalne czynniki wzmacniające bariery awansu społecznego, jakie stoją przed jednostkami. Czynniki te pogrupuj w stworzone wcześniej kategorie ogólne.

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Słownik

nierówności społeczne

zjawisko gospodarczo-społeczne związane z nierównym dostępem do władzy, zasobów czy zróżnicowanymi dochodami w określonych grupach społecznych

opinia publiczna

reakcja zbiorowości na zdarzenia, zjawiska wywołane działaniem władz, instytucji wchodzących w skład szeroko rozumianej sfery publicznej; najogólniej oznacza aprobatę lub dezaprobatę dla widocznych w przestrzeni publicznej stanowisk, zachowań artykułowaną przez jakąś część społeczeństwa, zbiorowości

punkt procentowy (p.p.)

jednostka różnicy między dwiema wartościami wyrażanymi w procentach; wykorzystywana w porównaniach, np. jeśli udział wyborców partii X w styczniu wyniósł 20%, a w lutym – 35%, to ten udział wzrósł o 15 punktów procentowych (a nie o 15%)

respondent

podmiot (najczęściej osoba, ale także podmiot prawny), który przekazuje dane do celów statystycznych; w badaniu sondażowym osoba wylosowana z populacji, która odpowiada na pytania wywiadu zadawane przez ankietera lub pytania ankiety (przez samodzielne wypisywanie odpowiedzi w formularzu)

różnica procentowa

różnica między dwiema wielkościami wyrażonymi w procentach, podawana w jednostkach punkty procentowe (p.p.)

Film

Polecenie 1

Zapoznaj się z filmem i zastanów się, czy *American Dream* to mit, czy jednak rzeczywistość.

Film dostępny pod adresem <https://zpe.gov.pl/a/Dna6dNs55>

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Film nawiązujący do treści materiału Po szczeblach drabiny społecznej.

Ćwiczenie 1

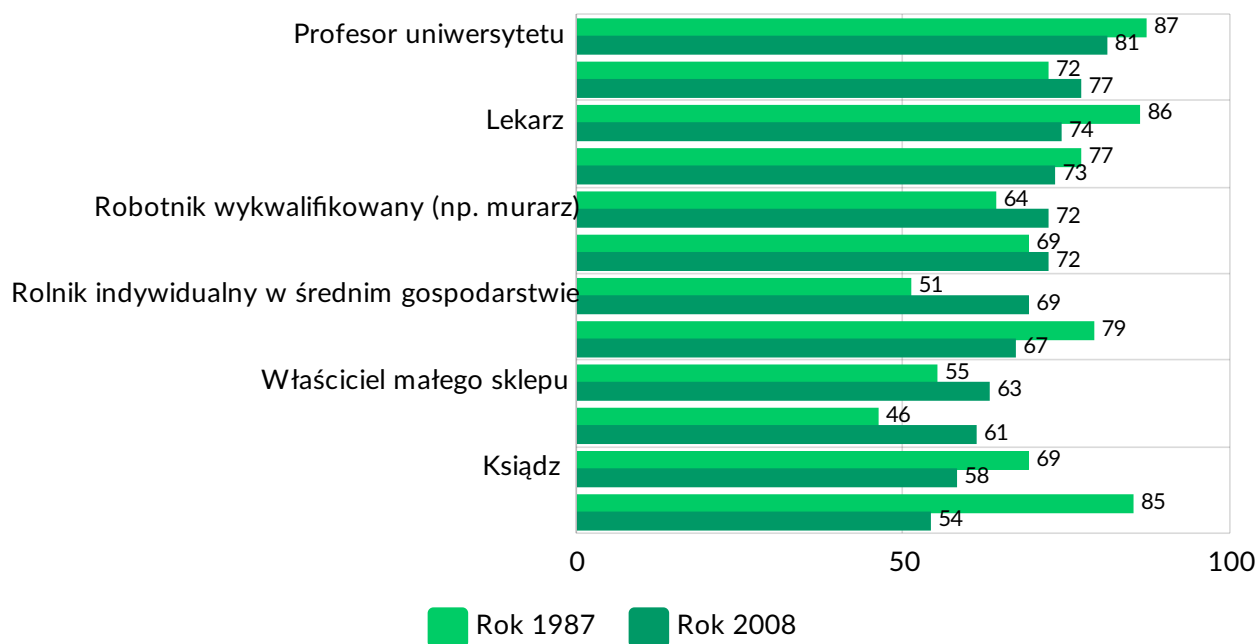
Zdecyduj, które stwierdzenia są prawdziwe, a które fałszywe.

Stwierdzenie	Prawda	Fałsz
W społeczeństwie zamkniętym nie ma struktur stratyfikacyjnych.	☐	☐
Awans społeczny przebiega identycznie w różnych typach społeczeństw.	☐	☐
W niektórych sytuacjach awans stratyfikacyjny prowadzi w dół drabiny społecznej hierarchii.	☐	☐
Wielkość dystansów społecznych warunkuje mobilność pionową.	☐	☐
Społeczeństwo otwarte nie wytwarza alternatywnych kanałów ruchliwości społecznej.	☐	☐
Ruch anonimowych alkoholików (AA) nie otwiera alternatywnych kanałów awansu społecznego.	☐	☐

Ćwiczenie 2

Przeanalizuj dane na wykresie i wykonaj zadanie.

Znormalizowane średnie ocen prestiżu zawodów w badaniach ogólnopolskich

Normalizacja ocen prestiżu polega na tym, że ocenom poważania przypisano wartość liczbową: bardzo duży – 100, duży – 75, średni – 50, mały – 25, bardzo mały – 0.

Oprac. na podst.: CBOS, *Prestiż zawodów*, Komunikat z badań BS/164/2013, Warszawa, listopad 2013, cbos.pl [online, dostęp 01.06.2020 r.].

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Uzasadnij twierdzenie, że w ciągu 20 lat, między końcem lat osiemdziesiątych a początkiem dwutysięcznych, w Polsce nastąpiła zmiana ustrojowa, która dokonała zmiany w hierarchiach społecznych wyznaczających ruchliwość społeczną w obu kierunkach.

Badanie 2

Weź pod uwagę dotychczasowe rozważania z Badania 1, wykonanych ćwiczeń oraz przedstawionych materiałów i ponownie odpowiedz na pytania, wybierając jedną z zaproponowanych odpowiedzi.

Ćwiczenie 1

Jak myślisz, jakie jest prawdopodobieństwo, że hipotetyczna rodzina, którą założysz, osiągnie dwukrotnie wyższą pozycję niż twoja obecna rodzina?

☐ 0%

☐ 10%

☐ 20%

☐ 30%

☐ 40%

☐ 50%

☐ 60%

☐ 70%

☐ 80%

☐ 90%

☐ 100%

Ćwiczenie 2

Jakie jest prawdopodobieństwo, że ktoś w twoim wieku, kto obecnie żyje w Stanach Zjednoczonych w rodzinie zajmującej pozycję społeczną podobną do pozycji twojej rodziny, stworzy w przyszłości rodzinę, która osiągnie dwukrotnie wyższą pozycję niż rodzina, w której obecnie ten ktoś żyje?

☐ 0%

☐ 10%

☐ 20%

☐ 30%

☐ 40%

☐ 50%

☐ 60%

☐ 70%

☐ 80%

☐ 90%

☐ 100%

Wskazówka

Wynikiem są dwie wartości średniej arytmetycznej z obu pytań oraz różnica między nimi.

Porównanie wyników badań

Ćwiczenie 3

Przeanalizuj różnice w procentowych rozkładach odpowiedzi na pytanie sondażowe.

W pierwszym kroku rozważ ewentualne przyczyny w różnicach szans na awans wyliczonych jako średnia z opinii uzyskanych w odniesieniu do osób z twojej klasy oraz szans waszych rówieśników ze Stanów Zjednoczonych. W zależności od wielkości różnicy między średnimi arytmetycznymi odpowiedź, czym różnią się (albo w czym są podobne) społeczeństwa polskie i amerykańskie w zakresie osiągania awansu społecznego przez jednostki i ich rodziny.

W drugim kroku porównaj odpowiedzi z obu sondaży przeprowadzonych w klasie. Rozważ ewentualne przyczyny w różnicach poszczególnych wskaźników procentowych (jeśli uznasz je za istotne). Czy refleksja nad pytaniami po pierwszym sondażu oraz treści zamieszczonych materiałów mogły wpłynąć na zmianę wskazań części z was? Jeśli tak, przedstaw, których wskazań i uzasadnij dlaczego. Jeśli nie, również uzasadnij.

Dla nauczyciela

Autorka: Paulina Wierzbińska

Przedmiot: Wiedza o społeczeństwie

Temat: Mobilność społeczna: do góry czy do przodu?

Grupa docelowa: III etap edukacyjny, liceum ogólnokształcące, technikum, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres rozszerzony

III. Struktura społeczna i problemy społeczne.

Uczeń:

1) podaje przykłady i wyjaśnia uwarunkowania pionowej i poziomej ruchliwości społecznej.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje obywatelskie;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji.

Cele operacyjne

Uczeń:

- rozróżnia zjawiska poziomej i pionowej ruchliwości społecznej;
- charakteryzuje zjawisko nierówności społecznej;
- wyjaśnia, jak zjawisko nierówności społecznych powiązane jest z czynnikami awansu społecznego;
- analizuje konkretne przejawy indywidualnej ruchliwości społecznej i łączy je z typami ruchliwości stratyfikacyjnej.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- dyskusja;
- rozmowa nauczająca z wykorzystaniem ćwiczeń interaktywnych;
- badanie sondażowe;
- analiza materiału źródłowego.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;

- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- telefony z dostępem do internetu.

Przebieg lekcji

Faza wstępna:

1. Wprowadzenie uczniów w temat lekcji: „Mobilność społeczna: do góry czy do przodu?” i omówienie celów zajęć.
2. Uczniowie indywidualnie przygotowują mapy myśli związane z tematem. Wybrana lub chętna osoba zapisuje propozycje na tablicy. Pozostali uczniowie uzupełniają mapę swoimi pomysłami.

Faza realizacyjna:

1. Zalogowany na platformie nauczyciel wyświetla na tablicy interaktywnej (lub za pomocą rzutnika) pytanie sondażowe z sekcji „Badanie 1”. Uczniowie na telefonach komórkowych lub tabletach logują się do systemu, dołączają do lekcji i przystępują do odpowiedzi na zadane pytania. Nauczyciel, korzystając ze swojego panelu użytkownika, wyświetla zestawienie odpowiedzi uczniów. Chętne osoby mogą uzasadnić swój wybór. Wspólne obliczenie średnich arytmetycznych ze wskazań w sondażu i różnicy między średnimi.
2. Podział klasy na grupy. Każdy zespół rozważa problemy przedstawione w ćwiczeniu 3 w sekcji „Badanie 1”. Następnie reprezentanci grup przedstawiają efekty pracy, które są wspólnie dyskutowane przez uczniów.
3. Praca z materiałem zamieszczonym w sekcji „Audiobook”. Uczniowie zapoznają się z treścią materiału, a potem w parach wykonują ćwiczenie dołączone do materiału. Następnie wybrana osoba prezentuje propozycję odpowiedzi, a pozostali uczniowie ustosunkowują się do niej. Nauczyciel w razie potrzeby uzupełnia ją, udziela też uczniom informacji zwrotnej.
4. Uczniowie w parach zapoznają się z treścią filmu, zapisują problemy i pytania z nią związane. Następnie prowadzą dyskusję, która pozwala lepiej zrozumieć

poruszaną tematykę. Na końcu przystępują do rozwiązywania zadań w sposób indywidualny.

Faza podsumowująca:

1. Uczniowie ponownie odpowiadają na pytanie sondażowe postawione na wcześniejszym etapie zajęć (w sekcji „Badanie 2”). Wyniki są wyświetlone na tablicy interaktywnej. Wspólne obliczenie średnich arytmetycznych ze wskazań w sondażu i różnicy między średnimi.
2. Podział na grupy. Każda z nich wykonuje ćwiczenie 3 w sekcji „Badanie 2”. Uczniowie porównują wyniki badań przeprowadzonych w klasie. Przedstawiciele zespołów prezentują odpowiedzi, które są wspólnie omawiane i porównywane.
3. Omówienie przebiegu zajęć, przedstawienie mocnych i słabych stron pracy zespołów i przekazanie informacji zwrotnej.

Praca domowa:

1. Napisz krótką notatkę, uwzględniając w niej najistotniejsze informacje dotyczące zagadnień poruszanych na zajęciach.

Materiały pomocnicze:

- *Encyklopedia socjologii*, Warszawa 1998.
- CBOS, *Prestiż zawodów*, Komunikat z badań BS/164/2013, Warszawa, listopad 2013.

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

- Uczniowie mogą wykorzystać multimedium z sekcji „Audiobook” jako inspirację do przygotowania własnej prezentacji multimedialnej.